

Krimp én groei

PRIMOS BEVOLKINGSPROGNOSE 2016-2040

Inhoud

1. Conclusies
2. Bevolkingsomvang
3. Leeftijd
4. Verloop
5. Huishoudens

De bevolkings- en huishoudenprognose voor de Drechtstedengemeenten is in het najaar van 2016 gemaakt door ABF Research in opdracht van het Ministerie van BZK met het PRIMOS model. De prognose rekent natuurlijke ontwikkeling en migratietrends door. Dat laatste is ook afhankelijk van woningbouwplannen. Voor de Drechtsteden wordt er tot 2030 uitgegaan van een toename van ruim 9.000 woningen.

De Drechtsteden bestaat vanaf 2017 uit zeven gemeenten: Alblasserdam (A), Dordrecht (D), Hardinxveld-Giessendam (HG), Hendrik-Ido-Ambacht (HIA), Papendrecht (P), Sliedrecht (S) en Zwijndrecht (Z). In de figuren worden ze aangegeven met de letter(s) tussen haakjes.

De laatste bevolkingsprognoses voor de Drechtsteden waren eenduidig. De krimp van de bevolking gaat aan ons voorbij, maar we gaan wel een verschuiving zien in de samenstelling van de bevolking: minder jongeren, meer ouderen en meer huishoudens. In deze factsheet bekijken we hoe dit zich verder ontwikkelt op basis van de meest recente Primos prognose uit het najaar 2016, waarbij we de Drechtsteden steeds afzetten tegen de landelijke ontwikkelingen en inzoomen op de zeven gemeenten.

1 Conclusies

Op basis van deze factsheet trekken we de volgende conclusies:

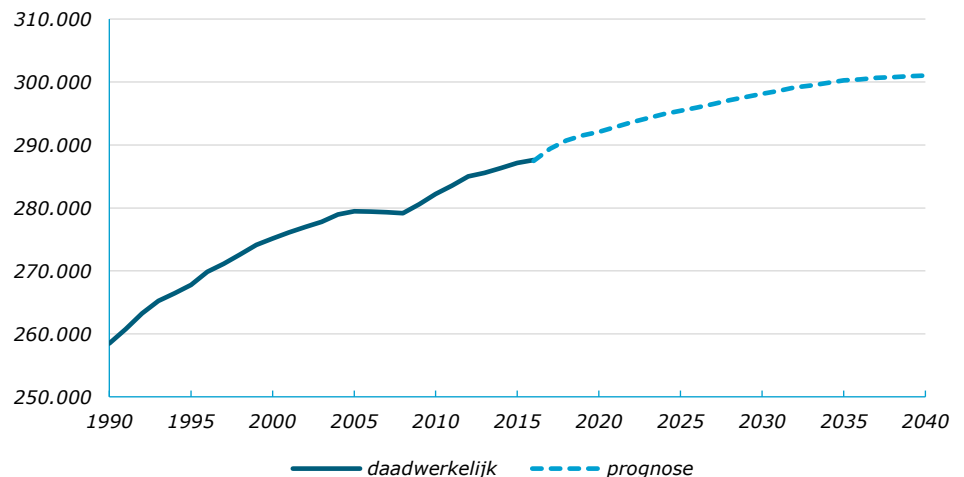
- De Drechtsteden komen op korte termijn niet voor verrassende, nieuwe ontwikkelingen te staan. We zien veel doorgaande ontwikkelingen die aansluiten bij de landelijk trend: een geleidelijk groeiende bevolking, een toename van het aantal en aandeel (alleenstaande) ouderen en een toenemend aantal huishoudens.
- De bevolkingsgroei komt over 20 jaar tot stilstand doordat het aantal mensen dat sterft oploopt terwijl het geboortecijfer gelijk blijft.
- De bevolkingsgroei doet zich vooral voor in de gemeenten Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht. De krimp gaat niet volledig aan de regio voorbij. In Papendrecht daalt de bevolking als geheel; in alle gemeenten neemt het aantal 20 tot 65-jarigen af en, bijna overal, daalt het aantal huishoudens 'paar zonder kinderen'.

2 Bevolkingsomvang

De bevolkingstoename van de afgelopen 25 jaar in de Drechtsteden, zet zich naar verwachting de komende twintig jaar door (figuur 1). Rond 2035 bereikt de Drechtsteden een bevolkingsomvang van circa 301.000 personen, tegenover 287.500 nu. Oftewel een geschatte bevolkingsgroei van 13.500 mensen.

Wel neemt de snelheid waarmee de regio groeit langzaam af. In de afgelopen 25 jaar groeide de Drechtstedenbevolking jaarlijks gemiddeld met zo'n 1.000 personen. In de komende tien jaar ligt dit gemiddeld op 850 personen per jaar, de tien jaar erna op 500 per jaar. Na 2035 wordt nauwelijks groei voorzien.

Figuur 1 Bevolkingsontwikkeling Drechtsteden, 1990-2040

De waarde van een bevolkingsprognose

Bij een prognose kijk je in de toekomst. En hoe goed je ook kijkt, het blijft een voorspelling op basis van langjarige trend en ingeschatte nieuwe ontwikkelingen. Of die uitkomen, zal de tijd moeten leren. Wat dat betreft is het makkelijker om terug te kijken in de tijd. Terugkijken is niet alleen makkelijker; het leert ons ook wat een prognose waard kan zijn. Als we bijvoorbeeld kijken naar dezelfde Primos-prognose, maar dan uit 2001, zien we voor de Drechtsteden een voorspelde bevolkingsomvang van 300.000. Dit kwam neer op een bevolkingsgroei van 24.000 personen sinds het jaar 2001. In werkelijkheid is de bevolking maar met 11.500 mensen gegroeid. Oftewel, de groei bleef meer dan 50% achter bij wat was voorspeld.

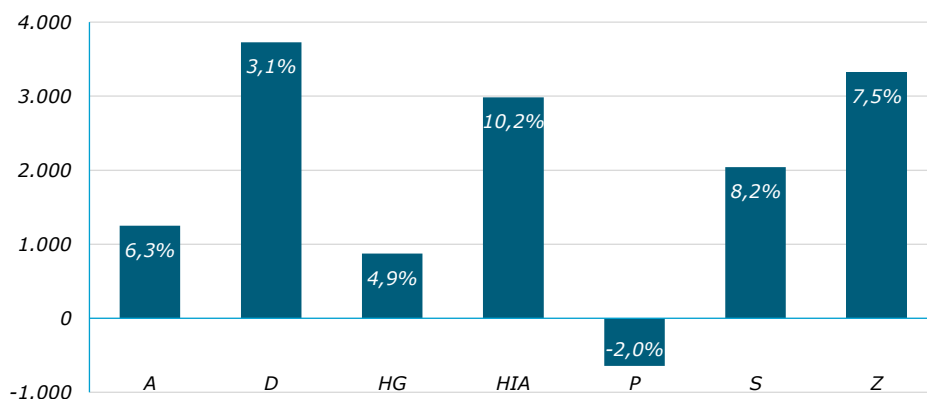
Drechtsteden versus Nederland

De Drechtstedenbevolking als geheel groeide de afgelopen 25 jaar met 11,3%. Dit is minder dan de Nederlandse groei (14,0%). Deze trend zet zich door. Waar voor de Drechtsteden een groei van 4,7% wordt voorzien tot 2040, ligt dat op 6,0% voor Nederland.

Per gemeente

Hendrik-Ido-Ambacht is de gemeente die de tot 2040 het hardst groeit ten opzichte van de omvang in 2016 (10,2%); Dordrecht en Zwijndrecht groeien echter harder in absolute aantallen: 3.730 en 3.320 (figuur 2). Papendrecht is de enige gemeente waar de bevolkingsomvang in 2040 kleiner zal zijn dan nu: -640 (-2,0%). De Papendrechtse bevolking groeit tot en met 2020 nog lichtjes tot 32.500, om vervolgens te dalen tot 31.600 in 2040.

Figuur 2 Bevolkingsontwikkeling 2016-2040, absoluut (y-as) en relatief (in staaf)

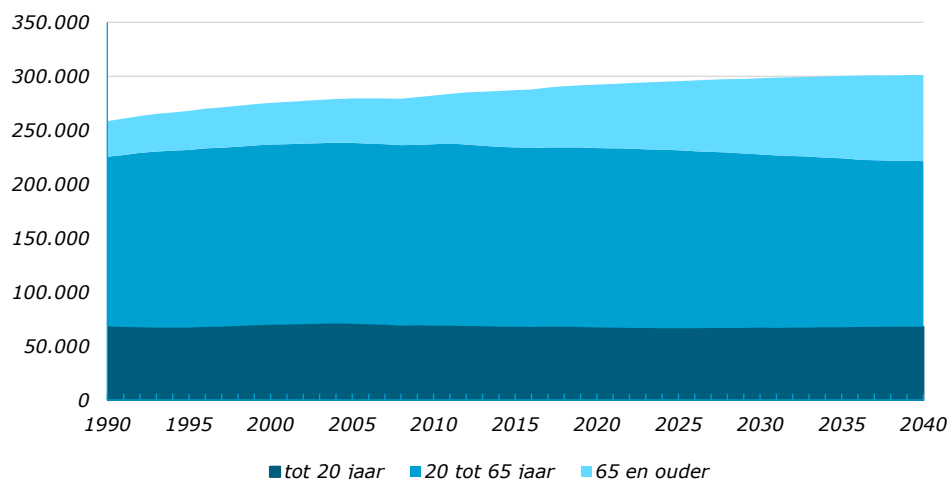

3 Leeftijd

Voor de samenstelling van de bevolking kijken we naar de leeftijden. Ook nu zetten we de Drechtsteden af tegen Nederland en bekijken we de situatie per gemeente. Figuur 3 toont de ontwikkeling van de bevolking vanaf 1990 tot 2040. De omvang van de drie leeftijdsgroepen laten het volgende zien voor de Drechtsteden:

- De groep beneden de 20 jaar blijft met zo'n 67.000 personen gedurende de periode 1990-2040 nagenoeg constant. Alleen rondom de eeuwwisseling nam het aantal jongeren tijdelijk toe tot 70.000.
- De groep 20 tot 65 jarigen groeide van 157.000 in 1990 tot 169.000 in 2011. Sindsdien krimpt deze groep tot 165.000 op dit moment. De komende jaren blijft deze groep deze omvang behouden, om vervolgens vanaf 2021 geleidelijk af te nemen tot 154.000 in 2040. Daarmee is deze groep qua dan omvang bijna weer terug op het niveau van 1990.
- We zien door de tijd een voortdurende toename van het aantal 65-plussers. In 1990 waren het er 33.000, in 2016 al 54.000 (+64%). En ook tot 2040 zet deze groei zich door, tot bijna 80.000 (+47% sinds 2016). In 2029 zijn er voor het eerst in de geschiedenis meer 65-plussers in de Drechtsteden dan personen van beneden de 20 jaar. We zien de toename van het aantal 65-plussers vooral terug bij het huishouden 'eenpersoons' (+11.600), op afstand gevolgd door het huishouden 'paar zonder kind(eren)' (+4.300).

Figuur 3 Bevolkingsontwikkeling Drechtsteden 1990-2040, drie leeftijdsgroepen

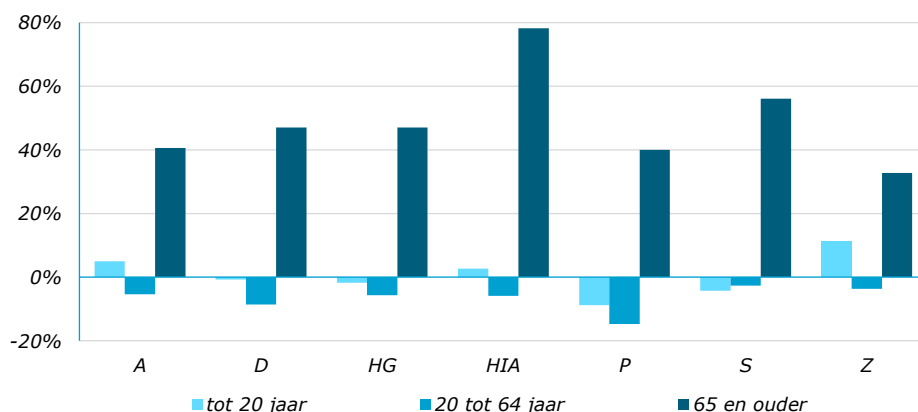
Drechtsteden versus Nederland

De ontwikkeling van de Nederlandse bevolkingssamenstelling heeft veel weg van die in de Drechtsteden. Het enige opvallende verschil is dat de groep jongeren landelijk toeneemt met 2,6%, terwijl de groepsomvang in de Drechtsteden gelijk blijft. Verder zien we uitsluitend overeenkomsten. Ook landelijk groeit de groep 65-plus snel sinds 1990 (62% tot op heden, 52% van nu tot 2040), blijft de groep jongeren stabiel tot op heden en groeit sinds 1990 de groep 20-65 jaar tot op heden om weer te krimpen tot 2040.

Per gemeente

De meeste gemeenten volgen qua leeftijdsamenstelling de regionale lijn volgens de Primos prognose: een min of meer gelijkblijvend aantal jongeren, een krimpende groep van 20 tot 65 jaar en een aanzienlijke toename van het aandeel 65-plus. Daarnaast zien we enkele gemeentelijke variaties, vooral rondom het aandeel jongeren (figuur 4). Dit neemt af in Papendrecht (-9%, -600), terwijl deze duidelijk groeit in Zwijndrecht (+11%, 1.100). De groep 20-65 jaar daalt relatief het hardst in Papendrecht (-15%, -2.600), absoluut het meest in Dordrecht (-9%, -6.100).

Figuur 4 Bevolkingsontwikkeling 2016-2040, relatief

Demografische druk

De demografische druk geeft het aandeel van het aantal mensen onder de 15 en boven de 65 ten opzichte van het aantal mensen tussen de 15 en 65 jaar. Door de krimpende leeftijdsgroep 20-65 loopt dit op, van 0,57 nu naar 0,77 in 2040. Ter referentie, in 1990 was dit 0,37.

Levensverwachting

Het aantal en aandeel 65+ neemt mede toe door de gestegen levensverwachting. Lag die in 1980 op bijna 73 jaar voor mannen en 79 voor vrouwen, inmiddels is die gestegen naar respectievelijk 80 en 83 jaar. En deze trend zet zich door. De verwachting is dat in 2030 mannen gemiddeld 83 jaar worden en vrouwen 85.

Het aantal jaren in goed ervaren gezondheid stijgt echter duidelijk minder snel. Waar mannen nu vergeleken met 1980 gemiddeld 7 jaar ouder worden, steeg het aantal jaren in als goed ervaren gezondheid maar met 5 jaar. Bij vrouwen is dit nog minder. Zij worden nu gemiddeld 4 jaar ouder, maar het aantal jaar in goed ervaren gezondheid steeg met niet meer dan 1.

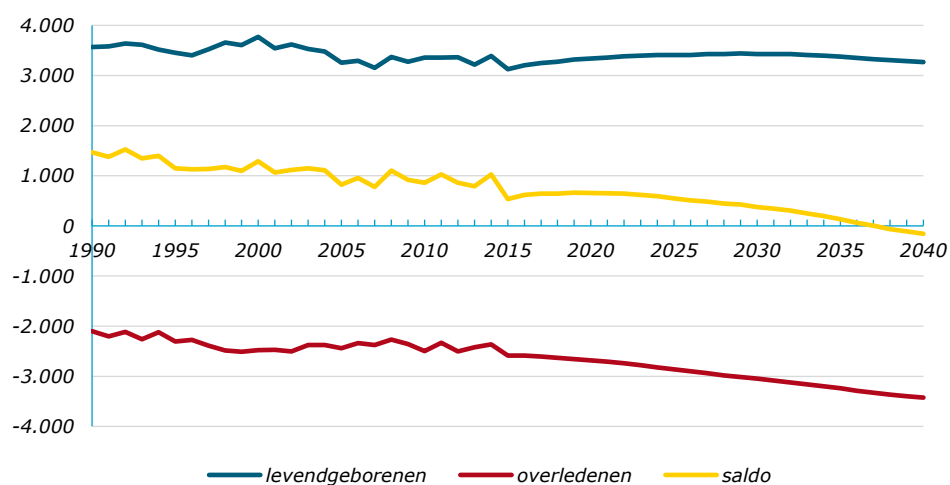
4 Verloop

We zien dus naar alle verwachting een toenemend aantal inwoners in de Drechtsteden. Wordt deze bevolkingsgroei veroorzaakt door meer geboorten, minder sterfte of doordat er meer mensen naar onze regio verhuizen dan dat er mensen vertrekken? Die vraag beantwoorden we hier.

4.1 Geboorte en sterfte

Figuur 5 laat allereerst het natuurlijk verloop zien. De Drechtsteden kennen een lange geschiedenis van een geboorteoverschot. En dat zal voorlopig ook een overschot blijven. Wel neemt het positieve saldo langzaam af, en de verwachting is dat het overschot vlak voor het jaar 2040 zal omslaan in een negatief saldo. Niet zozeer doordat het aantal geboorten afneemt, maar veel meer doordat het aantal mensen dat jaarlijks sterft gaat stijgen als gevolg van de vergrijzing.

Figuur 5 Natuurlijk verloop Drechtsteden, 1990-2040

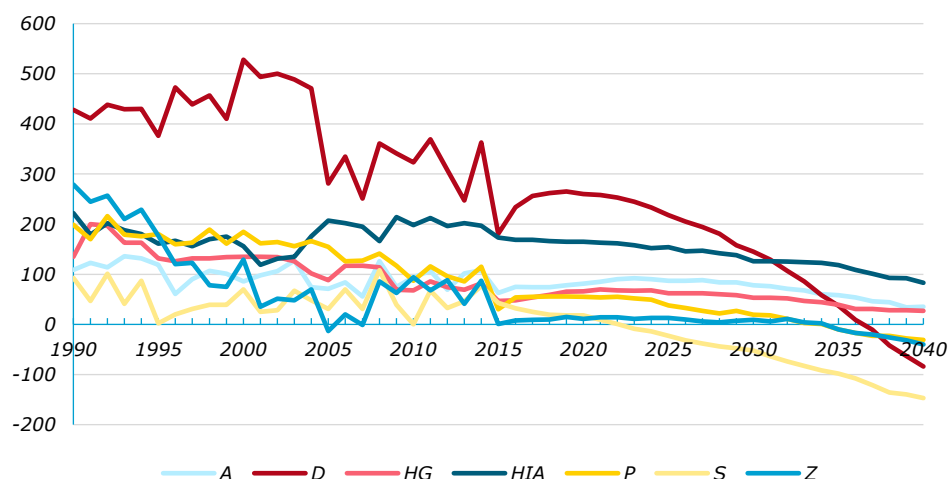
Drechtsteden versus Nederland

De Drechtsteden volgt nagenoeg het landelijke spoor. In Nederland blijft het aantal geboorten, net zoals de afgelopen 25 jaar, rond de 180.000 per jaar schommelen. Het aantal overlijdens is al toegenomen van bijna 130.000 in 1990 naar 147.000 nu en dit stijgt verder naar zo'n 186.000 per jaar.

Per gemeente

De gemeenten in de Drechtsteden vertonen allemaal min of meer dezelfde ontwikkeling (figuur 6). Het aantal geboorten stijgt licht tot 2030, daarna daalt het bijna weer tot op het niveau van nu. In Dordrecht en Sliedrecht ligt het aantal geboorten dan zelfs onder dat van nu. Het aantal personen dat sterft loopt daarentegen overal op. Het resultaat van dit alles is dat uiteindelijk een deel van de gemeenten een sterfteoverschot kent, de rest een geboorteoverschot. In Sliedrecht is dat naar verwachting al vóór 2025 het geval.

Figuur 6 Geboorteoverschot 1990-2040 per gemeente, absoluut

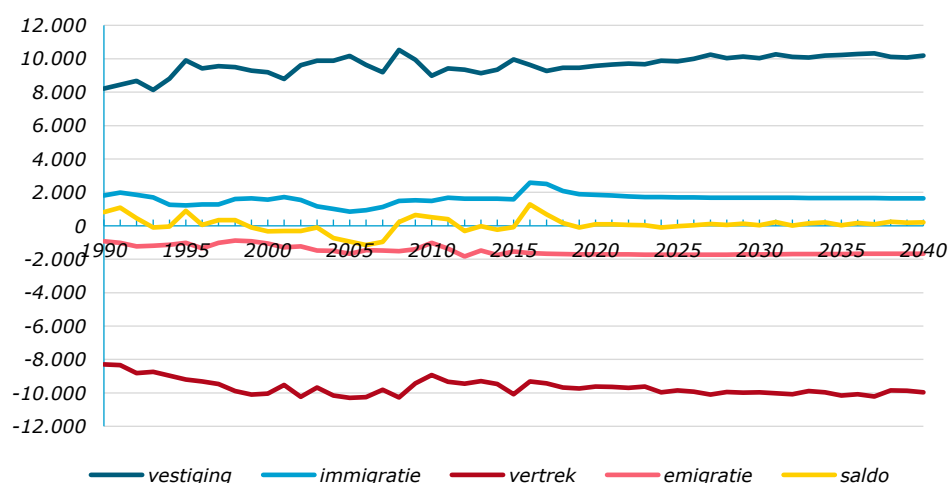

4.2 Verhuizingen en migratie

Naast de geboorte en sterfte worden de binnenlandse verhuizingen en buitenlandse migratie ook meegenomen bij het schatten van de toekomstige bevolkingsontwikkeling. Dat veranderingen niet altijd eenvoudig te voorspellen zijn, blijkt wel uit de recente instroom van asielzoekers.

Figuur 7 laat dan ook een grillig verloop zien voor de periode 1990-2015. Jaren van instroom worden afgewisseld met jaren van uitstroom. De binnenlandse migratie is per saldo negatief over de laatste 25 jaar (4.400 meer mensen verhuisden naar een andere Nederlandse gemeente dan dat er mensen naar de Drechtsteden kwamen). Dit verlies aan inwonertal wordt precies gecompenseerd door een positief migratiesaldo (de immigratie overstijgt de emigratie met 4.500 personen). Voor de komende 25 jaar wordt er voor de regio uitgegaan van zowel een licht positief buitenlands migratiesaldo (+2.200 over de gehele periode) als een licht binnenlands migratieoverschot (+1.800).

Figuur 7 Verloop door verhuizingen en migratie, Drechtsteden, 1990-2040

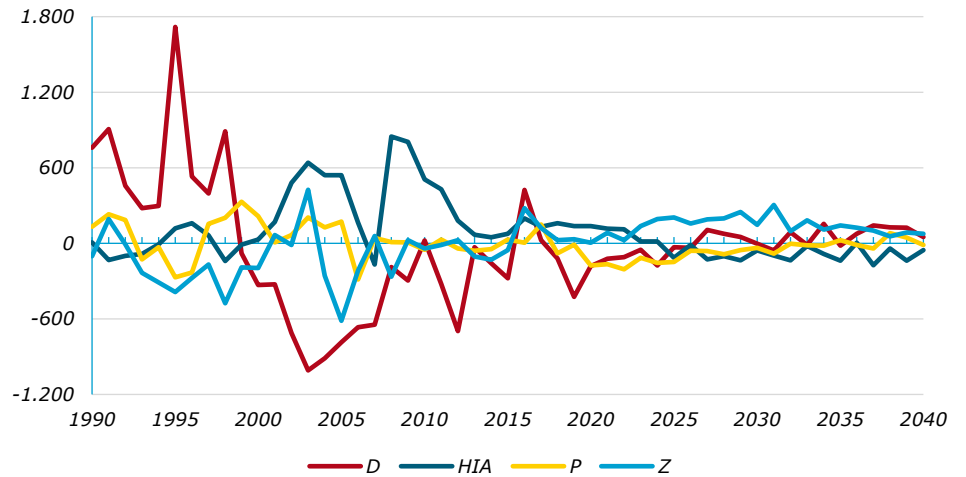

Per gemeente

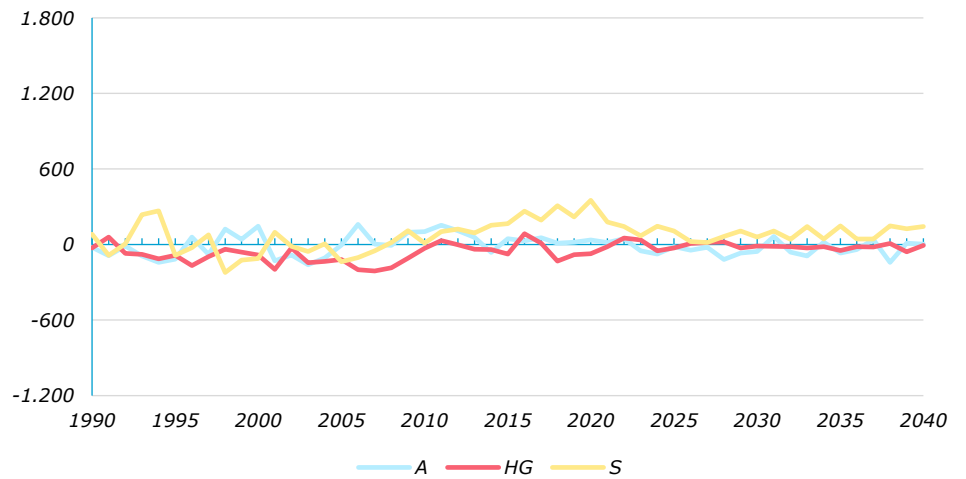
Het recente migratiepatroon is behoorlijk grillig voor de Drechtstedengemeenten. Positieve en negatieve jaren wisselen elkaar in hoog tempo af. Om het enigszins overzichtelijk te houden, geven we de zeven gemeenten weer verspreid over 2 figuren. In figuur 8a zien we dat met name Zwijndrecht een positief verhuissaldo zal laten zien. Dit geldt de eerste jaren ook nog wel voor Hendrik-Ido-Ambacht, maar vanaf 2023 is dit licht negatief. Figuur 8b toont ook een positief saldo voor Sliedrecht.

i
We zetten het verloop door verhuizingen en migratie in de Drechtsteden niet af tegen de ontwikkelingen in Nederland. Het saldo van de binnenlandse verhuizingen ligt namelijk per definitie op nul.

Figuur 8a Verloop door verhuizingen en migratie per gemeente, 1990-2040

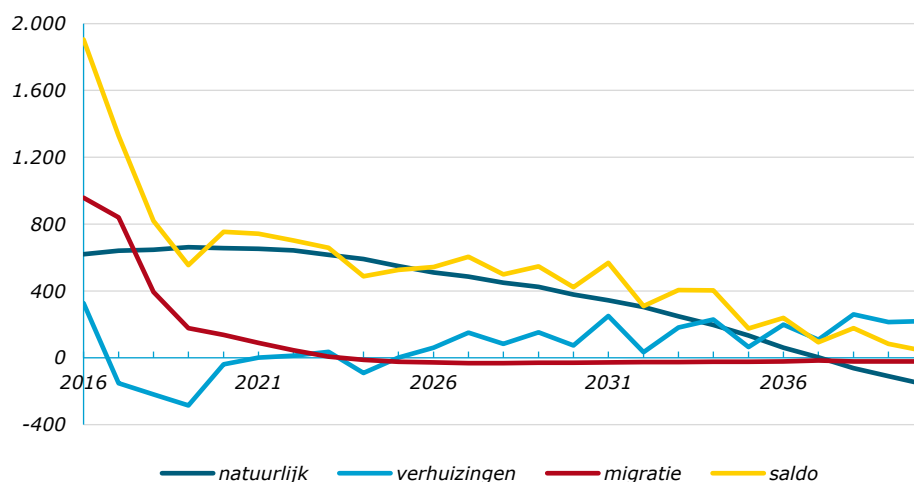
Figuur 8b Verloop door verhuizingen en migratie per gemeente, 1990-2040

4.3 Invloed natuurlijk verloop versus verhuizingen en migratie

Figuur 9 laat duidelijk zien dat de bevolking in de Drechtsteden de eerstkomende twintig jaar voornamelijk groeit door een natuurlijke groei: meer geboorten dan sterfte. Op het moment dat er een sterfteoverschot wordt voorzien (na 2035), is de verwachting dat de bevolking toch nog blijft groeien doordat er meer mensen naar de regio verhuizen dan eruit vertrekken. Dat geringe vestigingsoverschot treedt niet vanaf het begin op, maar pas vanaf circa 2025. Precies op het moment dat het positieve migratiesaldo eindigt.

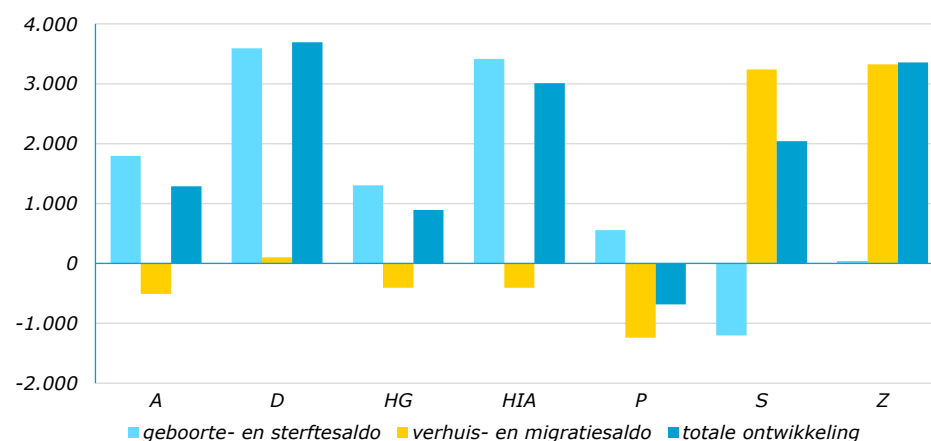
Figuur 9 Componenten van veranderende omvang van de Drechtstedenbevolking, 2016-2040

Figuur 10 toont de onderliggende verklaringen voor de veranderingen in de gemeentelijke bevolkingsomvang:

- Het maakt duidelijk dat de *Papendrecht* naar verwachting gaat krimpen. Hoewel het aantal geboorten over een periode van 25 jaar boven het aantal sterften ligt, krimpt de bevolking doordat meer mensen wegtrekken dan naar Papendrecht komen.
- *Zwijndrecht* groeit daarentegen uitsluitend door de verhuis- en migratiebewegingen.
- *Sliedrecht* kent als enige een sterfteoverschot, maar dit wordt ruim overtroffen door het positieve verhuis- en migratiesaldo
- De groei in de overige vier gemeenten – *Alblasserdam*, *Dordrecht*, *Hardinxveld-Giessendam* en *Hendrik-Ido-Ambacht* – is voornamelijk natuurlijk van aard.

Figuur 10 Oorzaken van veranderende omvang van de bevolking, gemeente, 2016-2040

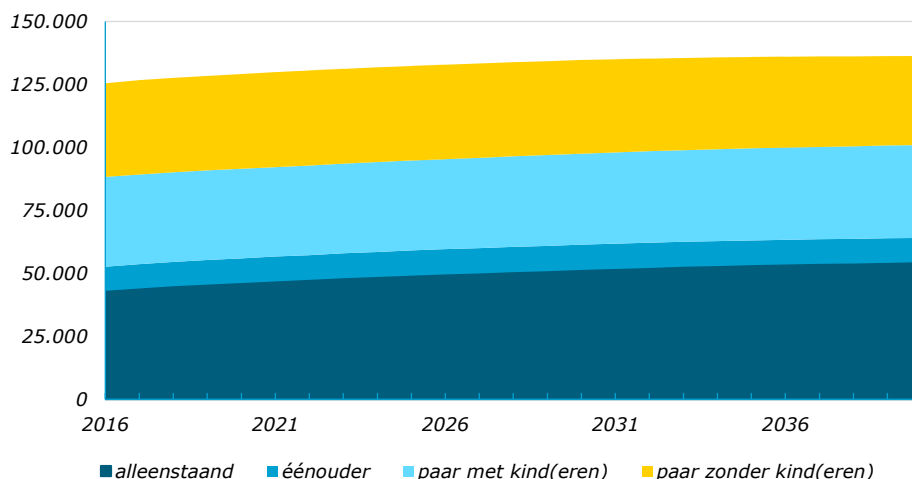

5 Huishoudens

Het prognosemodel Primos onderscheidt vijf typen huishoudens: alleenstaand, eenouder, paar met kinderen, paar zonder kinderen en overig (bijvoorbeeld twee samenwonende broers). Deze laatste groep is zo klein en constant qua omvang (zo'n 500 huishoudens in de regio), dat we die groep voor de overzichtelijkheid samenvoegen met alleenstaand.

In figuur 11 zien we dat het aantal huishoudens de komende 25 jaar geleidelijk groeit, van 125.000 nu naar 135.000 in 2040. Jaarlijks betekent dit een toename van ruim 400 huishoudens. Er is echter maar één type huishoudens dat daadwerkelijk toeneemt, namelijk het aantal alleenstaande huishoudens. Zij groeien met 11.300 (+26%). Het aantal huishoudens éénouder en paar met kind(eren) groeien nauwelijks (1% en 3%), terwijl het aantal paar zonder kind(eren) daalt met -5%.

Figuur 11 Huishoudsamenstelling Drechtsteden 2016-2040, vier typen

Samenleven

De toename van het aantal en aandeel eenpersoonshuishoudens kent twee oorzaken: mensen kiezen er vaker voor om in het geheel niet te trouwen of een geregistreerd partnerschap aan te gaan en meer mensen scheiden. Sinds 1998 neemt de eerste categorie in de Drechtsteden toe van 41,5% naar 44,2%, de tweede groep van 5,0% naar 7,4%. Ook landelijk zien we deze toenames.

De ontwikkeling van het aantal huishoudens is niet goed weer te geven vanaf 1990, aangezien het Centraal Bureau voor de Statistiek (bron voor historische data) een iets andere huishoudtypering hanteert dan die in de Primos-prognose. In grote lijnen kunnen we wel stellen dat de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens geen nieuwe ontwikkeling is in de Drechtsteden. Sinds de eeuwwisseling zien we het aantal eenpersoonshuishoudens in de Drechtsteden flink toenemen. Met een toename van 8.700 (+26%) eenpersoonshuishoudens, is de jaarlijkse toename in de periode 1990-2016 (+550) zelfs groter dan wat de Drechtsteden de komende 25 jaar op zich af ziet komen (+400). Sinds 2000 is ook het aantal meerpersoonshuishoudens gegroeid in de Drechtsteden (+5%, zowel met kinderen als zonder kinderen).

Drechtsteden versus Nederland

Het totaal aantal huishoudens groeide in de Drechtsteden iets minder hard dan landelijk: 11% om 14% sinds het jaar 2000. Voor de komende 25 jaar wordt voor de Drechtsteden een vergelijkbare groei voorzien als in de rest van Nederland, namelijk zo'n 8% à 9%. Dit komt vooral door een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens: ook in Nederland als geheel groeit deze groep flink. Met 28% sinds de eeuwwisseling, en nog eens met 20% de komende 25 jaar.

Per gemeente

In alle Drechtstedengemeenten is het aantal huishoudens in 2040 hoger dan nu. Een derde van de 10.600 extra huishoudens komt in Dordrecht terecht (3.600, +7%). De grootste procentuele toename zien we in Sliedrecht (+17%), Hendrik-Ido-Ambacht (+16%) en Hardinxveld-Giessendam (+14%). Papendrecht kent de kleinste toename, met 450 huishouden (+3%). Bij een bevolkingsdaling groeit daar dus toch nog het aantal huishoudens.

De toename van het aantal alleenstaanden is weliswaar in alle gemeenten zichtbaar, maar niet overal in gelijke mate (figuur 12). In absolute zin is de toename uiteraard het grootst in de grootste gemeente, Dordrecht (+4.600 alleenstaande huishoudens). Procentueel is de toename het grootst in Sliedrecht (+53%, +1.800 alleenstaande huishoudens) en Hardinxveld-Giessendam (+47%, +900). In deze twee gemeenten, alsmede in Zwijndrecht, wordt de toename van het aantal huishoudens in z'n geheel verklaard door de toename van het aantal alleenstaanden.

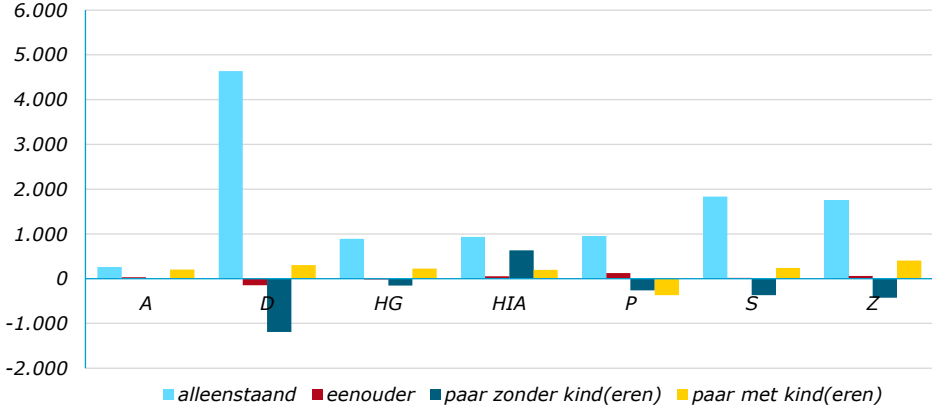
Hendrik-Ido-Ambacht is de enige gemeente in de regio met een duidelijke groei van het aantal paren zonder kind(eren); Papendrecht kent daarentegen naar verwachting als enige gemeente een afname van het aantal huishoudens met kind(eren).

Primos versus Pearl
 Onlangs verscheen ook de Pearl-prognose van het Centraal Bureau voor de Statistiek. We baseren ons hier echter op de Primos-prognose, omdat deze meer gemeentelijke informatie bevat. Desalniettemin hebben we de prognoses op hoofdlijnen naast elkaar gelegd om er zeker van te zijn dat er geen grote verschillen zijn tussen beide.

Grote verschillen blijken er de komende tien jaar niet te zijn. Ook de Pearl-prognose ziet tot 2026 een groeiende bevolking (+2,5%), een lichte afname van het aandeel personen onder de 65 jaar, een sterke groei van aantal 65-plussers en een toename van het aantal huishoudens met 6%.

De prognosecijfers voor de regio komen uit de Primos-prognose van ABF Research. Landelijke prognosecijfers komen uit Pearl, de prognose van het CBS. Ook alle cijfers voor 2016 komen van het CBS.

Figuur 12 Ontwikkeling huishoudens 2016-2040, absoluut

Bevolkingsprognose input voor woningbouwplannen

Bevolkingsprognoses worden voor een belangrijk deel gebaseerd op de ontwikkeling van de bevolking (geboorte, sterfte, migratie, huishoudsamenstelling). Daarnaast vormt ook de geplande woningbouw een belangrijk onderdeel van de prognose, omdat het beïnvloedt waar mensen kunnen wonen. Dat geldt zeker voor de periode tot 2030; voor de jaren daarna zijn er nog weinig concrete woningbouwplannen beschikbaar. Voor de Drechtsteden wordt er in de prognose tot 2030 uitgegaan van ruim 9.000 woningen. Dit komt overeen met het aantal woningen dat terugkomt in de plannen van de zeven gemeenten.

Woningbouwplannen zijn dus zowel input van de prognoses als dat ze kunnen worden aangepast aan de bevolkingsprognose. Voor ieder huishouden is namelijk één woning nodig. Dit blijkt ook duidelijk uit figuur 13, waarin de lijn van het aantal huishoudens voor de periode 2000-2011 naadloos samenvalt met het aantal woningen. Dus als je weet hoe het aantal huishoudens zich gaat ontwikkelen (mede gezien de eigen woningbouwplannen, maar ook die van omliggende gemeenten), dan ken je ook de bijbehorende ruimte voor woningbouw voor de komende jaren.

Figuur 13 Ontwikkeling van de bevolking, huishoudens en woningen in de Drechtsteden, 1990-2040

